

2. Бондаренко О. С. Психологічне насильство як форма домашнього насильства. *Правові горизонти*. 2019. С. 12–17. URL: https://lawreview.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/№1629-2019_-12-17.pdf.
3. Юрків Я. Сутність та зміст соціального феномену «насильство в сім'ї». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2013. Вип. 27. С. 234–237. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2013_27_79.
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.
5. Лесько Н. Загальна характеристика статусу суб'єктів попередження насильства в сім'ї. Київ. 2016.
6. Шинкаренко О. Д. Психологічні особливості жертв подружнього насильства. *Практична психологія*. 2000. № 3. С. 25–29.
7. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text.

Шульга В. О.,
асистент кафедри публічного управління,
адміністрування та права,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ДЛЯ ЖЕРТВ ГЕНДЕРНОГО НАСИЛЬСТВА

У сучасному світі питання захисту прав жертв гендерного насильства набуває особливої актуальності, адже вони нерідко стикаються з вторинною віктимізацією, упередженим ставленням та відсутністю належної підтримки під час судового процесу. Забезпечення процесуальних гарантій є одним із

ключових аспектів, що дозволяє мінімізувати ризики повторної травматизації та сприяє справедливому правосуддю вразливої категорії осіб.

Одним із головних понять є поняття «гендерно зумовлене насильство» («genderbased violence») – це насильство, яке вчиняється щодо осіб через їхню стать або стосується переважно осіб певної статі [1].

У свою чергу, гендерно зумовлені злочини – це злочини, вчинені проти осіб, чоловіків чи жінок, через їхню стать та/або соціально побудовані гендерні ролі. Ці злочини не завжди проявляються як форма сексуального насильства. Вони можуть включати несексуальні напади на жінок та дівчат, а також на чоловіків та хлопців через їх гендер (С. 3) [2].

У свою чергу, кримінально-процесуальні гарантії є складовою частиною правового статусу особи, оскільки лише за допомогою системи гарантій можна реалізувати права, свободи й обов'язки людини та громадянина. Вони покликані забезпечувати, гарантувати нормальне, тобто встановлене законом, функціонування того чи іншого суспільного і правового інституту [3, с. 20].

Продовжуючи розглядати питання процесуальних гарантій у кримінальному процесі, необхідно звернути увагу на те, що їх реалізація набуває особливого значення у випадках, коли йдеться про вразливі категорії осіб, включаючи жертв гендерно зумовленого насильства.

Жертви гендерного насильства часто стикаються з вторинною віктимізацією, яка виникає як у процесі розслідування, так і під час судового розгляду справи. Відсутність чутливого підходу з боку слідчих органів, недоліки в організації захисту прав та інтересів потерпілих, а також низький рівень обізнаності серед правозастосовних органів є одними з ключових проблем, що вимагають уваги.

З метою ефективного захисту прав потерпілих та недопущення повторної віктимізації, чинне законодавство України містить наступні кримінально-процесуальні гарантії, що передбаченні Кримінальним процесуальним кодексом

України (далі – КПК України), дотримання яких сприятиме створенню більш ефективної, чутливої та справедливої системи правосуддя, що відповідатиме міжнародним стандартам:

Рівність перед законом і судом (ст. 10 КПК України) встановлює, що не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах, передбачених цим Кодексом, за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, громадянства, освіти, роду занять, а також за мовними або іншими ознаками. У випадках і порядку, передбачених цим Кодексом, певні категорії осіб (неповнолітні, іноземці, особи з розумовими і фізичними вадами тощо) під час кримінального провадження користуються додатковими гарантіями [4].

Рівність перед законом і судом у кримінальному процесі є ключовим принципом, який гарантує жертвам гендерного насильства однакові права та захист незалежно від статі, соціального статусу чи інших ознак. Це включає доступ до справедливого розгляду, ефективний правовий захист, а також недискримінаційне ставлення під час розслідування та судового розгляду.

Повага до людської гідності (ст. 11 КПК України) передбачає заборону під час кримінального провадження піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню, вдаватися до погроз застосування такого поводження, утримувати особу у принизливих умовах, примушувати до дій, що принижують її гідність [4].

Повага до людської гідності жертв гендерного насильства у кримінальному процесі полягає у створенні умов, які забезпечують їхнє право на справедливе та гуманне ставлення. Це включає недопущення вторинної травматизації, дотримання конфіденційності, надання доступу до правової допомоги та психологічної підтримки, а також застосування індивідуалізованого підходу. Особливу увагу приділяють навчанню

правоохоронців та інших учасників процесу, щоб забезпечити чутливе і професійне ставлення до постраждалих.

Невтручання у приватне життя (ст. 15 КПК України). Відповідно до вказаної статті під час кримінального провадження кожному гарантується невтручання у приватне (особисте і сімейне) життя. Ніхто не може збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію про приватне життя особи без її згоди. Інформація про приватне життя особи, не може бути використана інакше як для виконання завдань кримінального провадження [4].

Даний принцип передбачає забезпечення конфіденційності особистої інформації, обмеження поширення даних, які можуть призвести до стигматизації чи повторної травматизації, та уникнення зайвого розголошення обставин справи. Такий підхід сприяє створенню безпечного середовища для постраждалих, підвищує їхню готовність співпрацювати зі слідством та довіряти системі правосуддя.

Захист прав жертв гендерного насильства в умовах сучасної правової системи потребує особливої уваги, зокрема забезпечення їх процесуальних гарантій. Основними викликами залишаються вторинна віктимізація, упередженість і відсутність чутливого підходу з боку правозастосовних органів. Ефективна реалізація процесуальних гарантій у кримінальному провадженні має вирішальне значення для забезпечення справедливого правосуддя та недопущення повторної травматизації постраждалих.

Встановлені принципи, такі як рівність перед законом і судом, повага до людської гідності та невтручання у приватне життя, створюють правове підґрунтя для чутливого ставлення до жертв гендерно зумовленого насильства. Реалізація цих принципів сприяє забезпеченню справедливого та гуманного ставлення до постраждалих, дотриманню їхніх прав та запобіганню подальшій віктимізації.

Важливим кроком у покращенні ситуації є підвищення професійної обізнаності правоохоронців і суддів щодо специфіки роботи з жертвами

гендерного насильства, удосконалення законодавства та забезпечення доступу до юридичної, психологічної і соціальної підтримки. Лише комплексний підхід, що відповідає міжнародним стандартам, дозволить побудувати систему правосуддя, яка гарантує захист, повагу і гідність для вразливих категорій осіб.

Список використаних джерел

1. Гендерно зумовлене насильство. Ла-Страда Україна: вебсайт. 2021. URL: <https://www.facebook.com/lastradaukraine/posts/1997840736959667/>
2. Policy Paper on Sexual and Gender-Based Crimes, June 2014. ICC. The Office of the Prosecutor. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/otp/OTP-Policy-Paper-on-Sexual-and-Gender-Based-Crimes--June-2014.pdf>
3. Кримінальний процес: підручник. За заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки. Х. Право. 2013. 824 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: станом на 1 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Щекун О. А.,
юрист-практик, аспірант,
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

Науковий керівник: Горелова В. Ю.,
доцент кафедри державно-правових і гуманітарних наук,
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

ПРАВО КОРИННИХ НАРОДІВ НА САМОВИЗНАЧЕННЯ: АВТОНОМІЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ

Самовизначення є фундаментальним правом, яке закріплює здатність корінних народів визначати свій політичний, соціальний, економічний і культурний розвиток. Це право забезпечує збереження їхньої ідентичності,